

2018-12-07

BILAGA 2.c

Tillhör kompletteringen (december 2018) av ansökan om förlängd koncession för 400 kV-ledning mellan Hallsberg – Stenkullen och anslutningar vid Timmersdala.

Utredning avseende artförekomst för befintlig ledningssträckning Hallsberg – Stenkullen och anslutningar vid Timmersdala

Projektorganisation

Projektledare: [REDACTED], Svenska kraftnät

Uppdragsledare: [REDACTED], Enetjärn Natur AB

Utredare: [REDACTED], Enetjärn Natur AB

Kartmaterial har använts med tillstånd från Lantmäteriet: © Lantmäteriet, Affärsverket svenska kraftnät – Geodatasamverkan

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
1.1	<i>Bakgrund och syfte</i>	3
1.2	<i>Områdesbeskrivning</i>	3
2	Metodik.....	4
2.1	<i>Genomförande och avgränsning</i>	4
2.2	<i>Bedömningsgrunder</i>	5
3	Förekomst av arter	6
3.1	<i>Fåglar</i>	6
3.2	<i>Övriga arter</i>	6
4	Bedömning av påverkan och konsekvenser.....	8
4.1	<i>Fåglar</i>	8
4.2	<i>Övriga arter</i>	8
5	Sammanfattande bedömning.....	11
6	Förbättrad skötsel	12
7	Källor	13
8	Bilagor	13

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Svenska kraftnät har 1998-10-12 ansökt hos Energimarknadsinspektionen om förlängd koncession för 400 kV-ledningen från Hallsberg till Stenkullen och anslutningar vid Timmersdala.

Energimarknadsinspektionen anger i sin kompletteringsbegäran, daterad 2018-04-13, att en ny miljökonsekvensbeskrivning (MKB) som beskriver vilken miljöpåverkan ledningen har behöver upprättas.

I syfte att uppfylla ovanstående krav i Energimarknadsinspektionens kompletteringsbegäran har Svenska kraftnät låtit utföra en utredning avseende påverkan på rödlistade arter och arter upptagna i artskyddsförordningens (2007:845) bilaga 1 och 2. Syftet med utredningen är att redovisa vilka arter som finns inom den befintliga ledningsgatan och att redogöra för påverkan från drift, underhålls- och reparationsarbeten på förekommande arter.

1.2 Områdesbeskrivning

Den befintliga kraftledningen mellan Hallsberg och Stenkullen är 208 km lång och går huvudsakligen genom ett landskap som domineras av skogsmark. Utmed delar av sträckan förekommer dock större sammanhängande jordbruksmarker. Även en mindre andel våtmarksområden och ett flertal sjöar och vattendrag förekommer.

2 Metodik

2.1 Genomförande och avgränsning

Den här utredningen har gjorts som en skrivbordsutredning baserad på tillgängligt kunskapsunderlag från Artportalens fynddatabas inklusive skyddade uppgifter.

Utredningen omfattar endast den befintliga ledningens sträckning. Några alternativa sträckor har inte utretts.

I utredningen har endast de arter som har en känd förekomst inom befintlig ledningsgata tagits med. För fåglar har även observationer i den närmaste omgivningen från ledningsgatan analyserats. Detta i syfte att kunna bedöma om det föreligger någon kollisionsrisk.

Såväl rödlistade arter och arter som är upptagna i Artskyddsförordningens (2007:845) bilaga 1 (art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet) och bilaga 2 (nationellt skyddade arter) behandlas. Avseende fåglar behandlas endast de fågelarter som är markerade med B i Artskyddsförordningens bilaga 1 och rödlistade arter i kategorierna CR (akut hotad), EN (starkt hotad), VU (sårbar) och NT (missgynnad).

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen (2007:845) är en lagstiftning som innebär fridlysning av ett antal arter och alla vilda fåglar och skydd av deras livsmiljöer. Artskyddsförordningen införlivar EU:s art- och habitatdirektiv samt fågeldirektiv i svensk lagstiftning. Till förordningen hör två listor med arter, bilaga 1 och 2. Förenklat kan man säga att alla de listade arterna är fridlysta d.v.s. man får inte samla in, skada eller döda de listade arterna. För arterna i bilaga 1 är dessutom arternas livsmiljöer skyddade och får inte förstöras. Som stöd för tillämpning av lagstiftningen finns Naturvårdsverkets handbok för Artskyddsförordningen

Rödlistan

Artskyddsförordningen ska inte förväxlas med rödlistan. Rödlistan är en redovisning av arters relativa risk att dö ut från det område som rödlistan avser i vårt fall Sverige. Även vanliga arter kan bli rödlistade om deras populationer befinner sig i kraftig minskning. Att en art är rödlistad innebär inte automatiskt att den omfattas av något lagligt skydd. Rödlistan är uppdelad i sex olika kategorier var och en med sin ofta använda förkortning: kunskapsbrist (DD), nationellt utdöd (RE), nära hotad (NT), sårbar (VU), starkt hotad (EN) och akut hotad (CR). Arter i de tre sistnämnda kategorierna kallas med en gemensam term för hotade arter. I denna rapport redovisas arter i dessa tre kategorier och arter som är nära hotade. Den svenska rödlistan tas fram av ArtDatabanken enligt internationella kriterier och revideras regelbundet. Den senaste rödlistan publicerades 2015.

2.2 Bedömningsgrunder

Bedömningen av hur den befintliga kraftledningen påverkar de berörda arterna bygger på erfarenheter från andra liknande etableringar och kunskap om vad arterna har för krav på sin livsmiljö. I sammanhanget bör det dock poängteras att det handlar om en redan befintlig ledning som funnits på samma plats i över 60 år och underhållits på samma vis under hela tiden. Det kan därför inledningsvis konstateras att de flesta arter som alltfjämt finns i eller i anslutning till ledningsgatan har tolererat den störning som ledningen och underhållsverksamheten medfört och för vissa arter kan ledningsgatan till och med vara gynnsam.

3 Förekomst av arter

Nedan beskrivs de rödlistade arter och arter som är upptagna i Artskyddsförordningens (2017:845) bilaga 1 och 2 som har observerats i ledningsgatan. Arterna redovisas artgruppsvis.

3.1 Fåglar

3.1.1 Häckande fåglar

Av de fågelarter som observerats inom den befintliga ledningsgatan bedöms gulsparv^{VU}, flodsångare^{NT}, stare^{VU}, svart rödstjärt^{NT}, törnskata och trana kunna söka sig till de miljöer som finns inom ledningsgatan för att häcka. Enstaka häckningar av andra arter kan förekomma men de bedöms inte söka sig till de miljöer som finns där.

3.1.2 Sträckande fåglar

Sträckande fåglar följer ofta ledlinjer i landskapet till exempel större vattendrag och dalgångar. Utifrån kartstudier görs bedömningen att sådana ledlinjer saknas i landskapet som den befintliga ledningen passerar igenom.

3.2 Övriga arter

3.2.1 Däggdjur

Inom den befintliga ledningsgatan har ett däggdjur som omfattas av artskyddsförordningen observerats nämligen hasselmus (se vidare i bilaga 2.c.1). Arten trivs i både skogs- och jordbrukslandskap och förekommer ofta i miljöer med rikligt buskskikt, naturbetesmarker och igenväxningsmarker. Även varg^{VU} har observerats inom befintlig ledningsgata. Varg förekommer endast tillfälligt inom regionen när de passerar under längre vandringar. Båda arterna är skyddade enligt Artskyddsförordningen §4.

3.2.2 Grod- och kräldjur

Fyra arter som omfattas av artskyddsförordningen (vanlig groda, åkergroda, vanlig padda och hasselsnok^{VU}) har observerats inom den befintliga ledningsgatan (se vidare i bilaga 2.c.1). Arterna har observerats på två olika lokaler. Samtliga observationer av vanlig groda, åkergroda och vanlig padda har gjorts inom Unden – Velenområdet, ett område utpekad som riksintresse för naturvård. Hasselsnok har observerats i höjd med Maryd i Alingsås kommun.

3.2.3 Kärlväxter

I ledningsgatan har sju arter som både är rödlistade och som omfattas av artskyddsförordningen observerats nämligen fältgentiana^{EN}, hällebräcka^{VU}, klockgentiana^{VU}, mellanlumner^{VU}, mosippa^{EN}, slåttergubbe^{VU} och ängsskära^{NT}. Ytterligare fem rödlistade arter (backmåra^{NT}, borsttåg^{NT}, granspira^{NT}, svedjenäva^{NT} och

toppnugfrulin^{VU}) och tio arter som omfattas av artskyddsförordningen (blåsippa, grönvit nattviol, jungfru marie nycklar, klockljung, mistel, nattviol, plattlummer, sydnäckros och ängsnycklar) har observerats i ledningsgatan (se vidare i bilaga 2.c.1). Arterna är främst knutna till betesmarker, slåtterängar eller andra öppna och hävdade gräsmarker.

3.2.4 Lavar

En rödlistad lav, almlav^{VU}, har observerats inom den befintliga ledningsgatan (se vidare i bilaga 2.c.1). Arten förekommer i flera olika typer av ädellövträdsmiljöer, framförallt på stammar av gamla hamlade askar och almar i gamla lövängsliknande miljöer. Ingen art som är upptagen i Artskyddsförordningen är noterad inom ledningsgatan.

3.2.5 Svampar

I ledningsgatan har två rödlistade svamparter, porfyrrödling^{VU} och stor aspticka^{NT}, observerats (se vidare i bilaga 2.c.1). Ingen art som är upptagen i Artskyddsförordningen är noterad inom ledningsgatan.

4 Bedömning av påverkan och konsekvenser

Nedan redogörs för vilken påverkan och vilken konsekvens fortsatt drift och underhåll av den befintliga kraftledningen bedöms ha på de rödlistade och skyddade arter som observerats i kraftledningsgatan. I bilaga 2.c.1 beskrivs översiktligt de arter som registrerats i kraftledningsgatan och vilken påverkan drift och underhåll av ledningen har på respektive art.

4.1 Fåglar

4.1.1 Habitatförluster

Då en förlängd koncession av befintlig ledning inte kommer medföra någon större förändring av naturmiljöer så görs bedömningen att inga fågelarter kommer att påverkas av habitatförlust. Ledningsgatan underhålls normalt vart åttonde år men akuta underhållsåtgärder kan eventuellt behöva göras med kortare intervaller. En viss igenväxning av skogliga habitatet sker under dessa åtta år vilket bedöms kunna påverka gulsparv^{VU}, flodsångare^{NT}, svart rödstjärt^{NT}, stare^{VU} och törnskata^{LC} som kan häcka i ledningsgatan. Beroende på hur öppen miljön är på den specifika platsen kan igenväxningen vara både negativ och positiv och dessutom ha olika effekter på de olika arterna. Den eventuella påverkan kan ha effekt på enstaka individer av arterna. Om underhållsarbetet i befintlig ledningsgata skulle upphöra så kommer den befintliga ledningsgatan att växa igen. Detta riskerar att medföra negativa konsekvenser för arter som trivs i dessa miljöer och på sikt gynna arter som trivs i en mer sluten skog. Trana som vanligtvis häckar i mindre kärr och myrmarker som är naturligt öppna bedöms inte påverkas av en eventuell igenväxning.

Underhållsarbetet innebär att ledningsgatan återgår till samma förutsättningar som vid senaste underhållet.

4.1.2 Kollisionsrisk

Det har inte framkommit några uppgifter om att det skulle förekomma någon problematik med fågelkollisioner utmed befintlig ledning. Utan systematiska eftersök av döda fåglar är det dock sällan någon sådan problematik upptäcks. En luftburen ledning innebär alltid en kollisionsrisk för fåglar. Risken är störst i områden med höga tätheter av häckande, rastande eller övervintrande fåglar. För att en risk ska uppstå krävs även att fåglarna regelbundet passerar ledningen från och till födosöksområden, häckningsplatser eller viloplats. Höga tätheter av fåglar på bara den ena sidan av ledningen där fåglarna sällan passerar ledningen innebär inte en förhöjd risk. Platser med förhöjd kollisionsrisk kan vara näringsrika sjöar eller vikar, öppen mark, våtmarker och havsvikar. Även platser eller ledlinjer mellan sådana platser kan

innebära att det där finns en förhöjd kollisionsrisk. För kortare sträckor kan till exempel jordbruksmark fungera som en ledlinje.

Den aktuella ledningen passerar inom 3 kilometer från två av Sveriges mest värdefulla sjöar för rastande och häckande fåglar, Hornborgasjön och Östen. Framför allt är det änder, gäss, svanar, tranor och vadare som attraheras till sjöarna. Men de höga tätheterna av dessa arter attraherar även rovfåglar till områdena. Både Hornborgasjön och Östen är utpekade som Natura 2000-områden.

I höjd med Hornborgasjön passerar ledningen framför allt genom skog med endast smalare partier med jordbruksmark. Efter att ha analyserat observationer med fler än 100 rapporterade fågelindivider inom 2 kilometer från ledningen kan det konstateras att dessa mindre jordbruksmarker inte regelbundet attraherar högre antal rastande fåglar. För de fåglar som nyttjar Hornborgasjön som rastlokal bedöms det således inte finnas någon förhöjd kollisionsrisk. Vi bedömer sammantaget att det inte finns något högriskläge för fågelkollisioner i höjd med Hornborgasjön.

Vid de större jordbruksmarkerna norr och öster om sjön Östen finns många rapporter om fler än 100 rastande fåglar av flera arter. Totalt finns över 350 rapporter i artportalen där fler än 100 individer rapporterats av en specifik fågelart. Bland annat som mest 1200 tranor, 1200 tofsvipor, 300 ljunpipare, 7000 sädgäss (många rapporter om flera än 1000 ex), 1300 sångsvanar, 3000 starar och 1500 skrattmåsar. Även från sjön Ymsen, norr om Östen, finns många uppgifter om fler än 1000 sädgäss. Många av de fåglar som ses rasta på åkrarna bedöms övernatta i Östen eller Ymsen. Mellan dessa två sjöar flyger fåglar regelbundet. Vid dessa flygningar från och till födosöksplatser och övernattningsplatser passerar de regelbundet den aktuella ledningen. Detta område bedöms därför vara ett högriskläge och att fågelavvisare bör monteras, se Bilaga 2.c.2. Inom området finns kortare sträckor där ledningen går genom skog. Där är bedömningen att fåglarna flyger på en sådan höjd att de normalt inte utsätts för en kollisionsrisk. Dessa platser bedöms därför inte vara högrisklägen och där bedöms det inte vara motiverat med fågelavvisare.

Sydväst om Töreboda finns ett område med sammanhängande jordbruksmark både norr och söder om ledningen. Från området (inom 2 kilometer från ledningen) finns 31 rapporter om fågelkoncentrationer om fler än 100 individer. Bland annat finns rapporter av 3500 starar, 500 ljunpipare och 200 gråtrutar. Fågelkoncentrationer har noterats både norr och söder om ledningen. Fåglarna bedöms flyga regelbundet mellan dessa födosöksområden. Vid dessa förflyttningar passerar fåglarna ledningen. Detta område bedöms därför vara ett högriskläge och att fågelavvisare bör monteras, se Bilaga 2.c.2.

4.2 Övriga arter

Sammantaget bedöms fortsatt drift och underhåll av den befintliga ledningen inte medföra någon betydande påverkan på däggdjur, grod- och kräldjur, kärlväxter, lavar eller svampar. De arter som finns i ledningsgatan är arter som tolererar eller attraheras av den befintliga miljön. Flertalet arter, främst de arter som lever naturligt i öppet odlingslandskap, på öppen hällmark eller i gles sandig tallskog och som klarat sig kvar i ledningsgatan på grund av den återkommande hävden, gynnas av underhållet av ledningsgatan. Där ledningen passerar genom ett skogslandskap riskerar den befintliga ledningsgatan att växa igen om verksamheten upphör. Detta skulle kunna medföra negativa konsekvenser för eventuella förekomster av arter som trivs i öppna eller halvöppna skogsmiljöer och på sikt gynna arter som trivs i en mer sluten skog.

En del arter förekommer dock mycket sparsamt vilket innebär att om enstaka exemplar skadas eller dödas av körskador i samband med underhåll av ledningsgatan riskerar artens förekomst att påverkas lokalt. Detta gäller kärlväxterna backmåra^{NT}, hällebräcka^{VU}, fältgentiana^{EN}, klockgentiana^{VU}, mellanlumner^{VU}, mosippa^{EN}, slättegubbe^{VU} och toppjungfrulin^{VU}. Därför behöver det inventeras var dessa arter förekommer så att hänsyn kan tas vid framtida underhållsarbete i syfte att bibehålla den lokala förekomsten.

5 Sammanfattande bedömning

Sammantaget bedöms fortsatt drift och underhåll av den befintliga ledningen mellan Finnslätten och Överby inte medföra någon negativ påverkan på de i ledningsgatan förekommande arterna.

Den idag förekommande floran och faunan inom den befintliga ledningsgatan bedöms vara anpassad till dagens rådande förutsättningar. Med andra ord är de arter som idag finns inom ledningsgatan sådana arter som är anpassade till den naturmiljö som förekommer.

På grund av kraftledningens placering i närheten till viktiga fågellokaler finns det risk för att fåglar kolliderar med luftledningen. Det bedöms därför, trots att det i samband med utredningsarbetet inte har framkommit några uppgifter om problematik gällande fågelkollisioner eller eldöd, föreligga en förhöjd risk för kollisioner utmed de sträckor som redovisas i Bilaga 2.c.2.

Att istället anlägga en ny kraftledning längs en alternativ sträcka skulle innebära att ny mark tas i anspråk med förändrad naturmiljö till följd. Detta skulle medföra en risk för att växtplatser och livsmiljöer för arter som finns där försvinner eller förändras så mycket så att även arterna försvinner. Även återställande av marken i befintlig ledningsgata skulle kunna innebära att arter försvinner.

6 Förbättrad skötsel

För att fortsatt undvika påverkan på arter i samband med drift och underhåll är vissa skyddsåtgärder relevanta. Enetjärn Natur AB föreslår och rekommenderar därav att följande skyddsåtgärder implementeras i skötseln av ledningen:

- > Där ledningen berör skyddade områden kommer så hög avskärmande växtlighet som är drifttekniskt möjligt att tillåtas i ledningens ytterkanter detta i syfte att minimera påverkansområdet in i dessa området till följd av kanteffekter.
- > Vid underhåll i anslutning till vattendrag spara så mycket vegetation som är drifttekniskt möjligt i en minst 20 m bred bård. Rövning inom denna bård kommer att ske motormanuellt och träden lämnas kvar på plats som död ved i den mån det är tillåtet enligt skogsvårdslagen.
- > Körning med maskiner i våtmarker och sumpskogar utanför ledningsgatan bör inte ske för att undvika förändringar av hydrologin. Om körning måste ske över våtmark och sumpskog inom (eller utanför) ledningsgatan ska stockmattor eller andra avlastande strukturer och konstruktioner användas.
- > Döda stående träd som påträffas vid underhåll av ledningens skogsgata bör sparas i den mån det är driftsäkerhetsmässigt möjligt för att gynna arter beroende av solbelyst stående död ved.
- > Om underhållsarbete måste utföras under barmarkssäsong ska arbetet undvikas under fåglars häckningsperiod (1 april- 31 juli).
- > Vid eventuell olycka där risk för läckage av drivmedel oljor eller andra miljöfarliga ämnen finns ska entreprenören ha beredskap för att säkerställa att dess ämnen inte når vattendrag. Om spill av petroleumprodukter eller andra kemikalier förekommer ska det omedelbart tas om hand och anmälas till tillsynsmyndighet.
- > Vid passage av vattendrag ska flyttbar bro eller halvtrumma användas. Detta för att undvika körskador som kan leda till markavvattning och grumling.

Vidare är det relevant att särskilt se över skötseln i de delar som gränsar till eller går genom de skyddade områdena.

7 Källor

Webbsidor

Uppgifter om artobservationer har hämtats från Artportalen www.artportalen.se/ kontinuerligt under projektets gång (augusti 2018)

Aktuell artfakta för rödlistade arter har hämtats från ArtDatabankens webbsida, <http://www.artdata.slu.se/rodlista/>

Västergötlands ornitologiska förening, <http://birdlife.se/vgof>

Litteratur

Svensson, S., Mullarney, K. & Zetterström, D. (2009). Fågelguiden: Europas och Medelhavsområdets fåglar i fält. Stockholm: Bonnier Fakta.

Övrigt

Uppgifter om skyddsklassade fynd har erhållits från Artdatabanken 2018-07-04

8 Bilagor

Bilaga 2.c.1 Förekommande arter i ledningsgatan

Bilaga 2.c.2 Fågelavvisare